

Галацька Валентина Леонідівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу

Український державний університет науки і технологій

м. Дніпро, Україна

farion66@ukr.net

СУЧАСНИЙ ТЕАТР УКРАЇНИ:

КРИТИЧНО-ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ РАКУРС

Театральне мистецтво завжди було індикатором розвитку суспільства, визначало його больові точки, окреслювало духовні проблеми. Великий реформатор мистецтва Мельпомени, видатний режисер Лесь Курбас зазначав, що театр повинен бути сьогодні таким, яким суспільство буде завтра. [1,с. 130]. Україна перебуває зараз у складній соціокультурній і політичній ситуації, зумовленій воєнними викликами. Тому театр як важлива духовна інституція суспільства виконує сьогодні націєтворчу функцію, ідентифікує українську ментальність у світовому глобалізованому континуумі, в суспільстві постправди. Цей простір видатний філософ Ж.Бодріяр окреслив як «суспільство видовищ і вистав» [2,с. 97].

Концептуальні засади розвитку театрального мистецтва, смисли та коди сценічного буття покликана розшифрувати для соціуму журналістика та театральна критика. Театрознавець А.Головненко вказує на необхідність пошуку нових параметрів існування театральної критики в Україні, оскільки змінився соціокультурний ландшафт театрального буття, з'явилися «нова драма, документальні постановки, постдраматичні роботи й перформативні експерименти» [3,с. 17].

Інтерпретуючи відому комунікаційну модель Г. Ласвелла (комунікатор-повідомлення-канал зв'язку-реципієнт-ефективність), українські журналісти та театральні критики окреслюють панораму сценічної дійсності у

спеціалізованих друкованих виданнях («Кіно-театр», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Просценіум»), у радіотеледискурсі, у цифрових виданнях.

Публіцистика окреслює театральне життя, знакові постановки, видатні постаті діячів сучасного театру через художньо-аналітичні жанри театального портрета, огляду, рецензії, інтерв'ю. Ці матеріали спеціалізованих друкованих видань виконують важливу інформативно-просвітницьку функцію, спонукають до суспільного діалогу. Публікації відображають реалії сучасного життя, стають платформою для обговорення ключових соціальних і політичних питань, які постають перед українським суспільством в умовах російської агресії.

Художньо-аналітичні жанри містять елементи емоційно-оцінного вираження та критичного аналізу, що дозволяє розглядати мистецтво театру як важливу складову культурного простору. Українська театральна публіцистика переосмислює воєнні події в ракурсі естетичної категорії драматичного, стає основним інструментом для відображення колективних переживань та особистих трагедій. Жанри театральної публіцистики, зокрема рецензії, огляди, інтерв'ю та есе, відіграють важливу роль у висвітленні театального буття. Журналісти обґрунтовують своє бачення театральної дійсності через емоції, а театральні критики здебільшого через аналіз вистави, культурний контекст епохи, режисерське бачення.

Так, Вікторія Солов'юк у рецензії на виставу "Невольник" (2023) акцентує увагу на тому, як театр здатен перетворити трагічні соціально-політичні події на універсальні історії про людську свободу та гідність. Критик відзначає, що вистава досліджує психологію жертв війни та їхній шлях до відновлення внутрішньої свободи. Зокрема вона аналізує вдало підібрані сценічні та візуальні метафори, що підкреслюють драматичні моменти.

У рецензії на виставу «Маленькі подружні злочини» (2010) Аліна Ципіна розглядає використання театром метафор для зображення моральних дилем,

пов'язаних з війною. Публікація аналізує, як вистава порушує етичні питання в умовах жорстоких реалій, акцентує важливість цієї теми в сучасному театрі. Авторка також підкреслює глибину осмислення психологічних портретів героїв та динаміку їхніх стосунків, що стає важливим елементом розуміння колективної травми.

Т. Стерняк у рецензії на виставу Сергія Брижаня "Тарас" (2013) виносить на розсуд читачів проблеми самоідентифікації на прикладі постаті Тараса Шевченка. Вистава, за її словами, показує, як персональна трагедія героя співвідноситься з національною катастрофою. Вона наголошує на використанні символіки павутини, яка візуалізує вплив зовнішніх факторів на внутрішній світ людини, зокрема тиск імперії на культурні та соціальні цінності.

Огляд "Фест Молоко 2015" Надії Стефурак пропонує детальну оцінку театрального фестивалю, на якому представлені вистави, що висвітлюють соціально-політичні проблеми України через призму історії та реалії війни. Критик зазначає новаторські підходи до створення театральних форм, де основна роль відводиться драматичному напруженню між персонажами та соціальними контекстами. Фестиваль розглядається як важлива платформа для розвитку нових театральних мов, що дозволяють відобразити соціальні катастрофи та культурну ідентичність України.

Ольга Уточкіна в огляді "Театральна лабораторія: війна є наша обставина" (2016) обговорює специфіку існування театрів у прифронтових містах. Авторка акцентує увагу на тому, як ці театри сприяють колективному творчому досвіду, що дає можливість акторським колективам і режисерам спільно шукати методи вираження болю та травм війни. В огляді висвітлено, як «театральні лабораторії» сприяють відновленню колективної пам'яті, досліджуючи моральні конфлікти, викликані соціальними та політичними катастрофами.

Інтерв'ю Ольги Уточкіної з актрисою Олесєю Андрушевською (2022), що презентувала документальну виставу "WitnessingU", дає змогу глибше зрозуміти, як сучасний театр реагує на хвилю біженців і важливість свідчень пережитого під час війни. Інтерв'ю зосереджене на драматичному процесі переживання втрат та відновлення, що допомагає відобразити індивідуальні та колективні випробування війною та вимушеним переселенням.

Анастасія Канівець в інтерв'ю з відомим українським актором та сценаристом Сашком Лірником (2020) позиціонує багато аспектів вистави "Пекельна хоругва", де драматургія перегукується з історичними темами, важливими для національної свідомості. Вистава, на думку митця, є спробою "переосмислити наші духовні та національні цінності через символіку та героїчну традицію". Тема національної ідентичності тут розвивається через використання фольклорних елементів і метафор, що дозволяють створити образи, які одночасно є автентичними і звертаються до сучасних реалій.

Есе Макса Новотарського "Історія українського театру: від великої театральної реформи до наших днів" (2023) присвячене еволюції українського театру. Автор розглядає трансформації театральних форм, зокрема від традицій до новітніх експериментальних методів, які висвітлюють соціально-політичні події, в тому числі війну. Публікація підкреслює важливість драматургії у збереженні національної ідентичності через мистецтво, яке служить як для вираження колективних переживань, так і для пошуку нових театральних мов.

Вікторія Котенок в есе «Духовна репарація: «Старосвітські дідичі» Миколи Гоголя» (2023) досліджує не лише історію театру, а також його роль у формуванні нових культурних ідентичностей на прикладі привласненої агресивним східним сусідом спадщини українського митця. Автор розглядає, як сучасна драматургія, пов'язана з українською історією, сприяє розумінню й вираженню національних цінностей.

Важливою рисою художньо-аналітичних жанрів є їхня здатність розкривати внутрішню структуру драматичного твору. Публіцистичні статті, які аналізують театральні вистави, надають можливість дослідити використання символів, образів і метафор, що містять глибокий зміст. Так, у статті «Коллективна травма у драматургії українських авторів: війна як повторювана тема» (2022) Н. Сивак аналізує, як символи війни та національної гідності вплітаються в тканину драматичних творів, формуючи нові наративи.

Художньо-аналітичні жанри театральної публіцистики відіграють велику роль у формуванні громадянської свідомості. В умовах війни публіцистичні статті здатні ставити важливі питання, такі як ідентичність, пам'ять, гідність, а також моральні аспекти конфлікту. Вони стимулюють глядачів до обговорення та переосмислення власних цінностей, спонукаючи до активної участі в суспільному житті.

Велика увага в художньо-аналітичних жанрах приділяється формам комунікації, які використовуються в сучасному театрі. Наприклад, критики відзначають зростання популярності документального театру, який дозволяє зберігати реальність і правду про війну, представляючи свідчення тих, хто безпосередньо стикається з наслідками конфлікту.

Таким чином, художньо-аналітичні жанри стають важливим простором для осмислення драматичного, дозволяючи зосередитися на важливих соціальних темах і сприяючи формуванню активного громадянського суспільства. У світі, що постійно змінюється, театр та така аналітично-образна форма його презентації, як публіцистика, стають спільниками в пошуку відповіді на виклики часу, відкриваючи нові горизонти для діалогу та розуміння.

У художньо-аналітичних жанрах, які стали простором для осмислення драматичного, важливо відзначити їхню здатність формувати нові естетичні уявлення та концепції. В умовах російської агресії театр постає не лише як

форма мистецтва, а як важливий комунікаційний інструмент, що виконує соціальну функцію. Публікації, присвячені театру, стимулюють інтерес до драми, підкреслюючи її значення в контексті сучасних соціальних і політичних змін.

Важливо враховувати також вплив нових медіа на розвиток сучасного театру та його публіцистичної інтерпретації. Сучасні технології, такі як соціальні мережі, стали важливим інструментом для поширення інформації про театральні події. Наприклад, рецензії на вистави та інтерв'ю з акторами і режисерами активно поширюються через платформи Instagram і Facebook, що дозволяє залучати нову аудиторію до театру. Крім того, художньо-аналітичні жанри активно впливають на формування суспільної свідомості. Вони не лише аналізують театральні вистави, а й пропонують глядачам нові перспективи на вирішення актуальних проблем.

Аналітичні жанри в сучасній українській театральній публіцистиці відіграють важливу роль у формуванні суспільного дискурсу. Вони відкривають нові можливості для осмислення драматичного, пропонуючи читачам глибше зануритися в проблеми, з якими стикається суспільство. В умовах постійної напруги та викликів, принесених війною, театр і публіцистика стають важливими інструментами для аналізу й розуміння динаміки соціальних змін.

Художньо-аналітичні жанри не лише відображають реалії сучасного життя, а й формують нові підходи до аналізу театального мистецтва, сприяючи розвитку критичного мислення і громадянської свідомості. Вони стають важливим простором для обговорення соціальних, культурних і політичних тем, що формують сучасний контекст українського театру.

Варто також звернути увагу на взаємозв'язок між театром та іншими видами мистецтва, що активно досліджується в художньо-аналітичних жанрах. Сучасні театральні публікації часто перетворюються на майданчики для міждисциплінарного діалогу, де театр взаємодіє з живописом, музикою та

літературою. Це дає можливість не лише розширити межі театрального мистецтва, але й заглибитися в проблеми, які обговорюються на більш широкому культурному фронті.

Важливо, що сучасні художньо-аналітичні жанри не лише коментують театральні події, але й формують нові норми сприйняття театру в суспільстві. Зокрема, вони можуть змінювати сприйняття театральних вистав як засобу критичного аналізу суспільних проблем, пропонуючи нові інтерпретації й підходи до вивчення драми. Це може бути особливо актуально в контексті війни та її наслідків, коли театр стає не лише мистецьким, а й політичним простором, здатним формувати громадську думку.

Сучасна театральна публіцистика сприяє формуванню нових культурних і соціальних парадигм. Вони стають важливим інструментом для критичного аналізу дійсності, пропонуючи нові підходи до розуміння ролі театру в суспільстві, особливо в умовах російської агресії, яка визначає сучасний український контекст. Через свої публікації автори не лише досліджують, а й формують нові наративи, які стають важливими для розвитку національної ідентичності.

Таким чином, критично-журналістський ракурс осмислення театральних реалій відкриває нові горизонти для соціальної взаємодії, політичного аналізу та духовного розвитку. Це дозволяє театру залишатися живим і актуальним, перетворюючи його на інструмент для продуктивного культурного діалогу.

Список використаних джерел

1. Лесь Курбас. Філософія театру. К.: Основи, 2001. 917 с.
2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Пер. з фр. В.Ховхуна. К.: Основи, 2004. 230 с.
3. Головненко А. Театральна критика: вид, що зникає. Український тиждень. 2018. 24 березня.